

แบบฉบับเฉพาะในการบริหารจัดการ อุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นบนรากฐานภูมิสังคม

บทคัดย่อ

การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่น แทบไม่ได้รับการกล่าวถึงมาก่อนในสังคมไทย บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแบบฉบับเฉพาะในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่น ที่มีความแตกต่างไปจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่เป็นทั้งต้นแบบของการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก และเป็นประเทศที่ยึดครองและมีอำนาจเหนือประเทศญี่ปุ่นหลายปี ในบริบทของฐานภูมิสังคม จากการศึกษาสำรวจในพื้นที่จริงของอุทยานแห่งชาติโทวาดะ-ฮาซิมันได อุทยานแห่งชาติบันได-อาซาฮิ อุทยานแห่งชาตินิกโกะ อุทยานแห่งชาติฟูจิ-ฮะโคเนะ-อัสึ และอุทยานแห่งชาติเมียวโกะ-โตกาคุชิ-เร็นเซ็น ร่วมกับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ผลการศึกษาค้นพบว่า พื้นที่ให้บริการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น ตั้งอยู่ท่ามกลางพื้นที่ใช้ประโยชน์ของชุมชน ทั้งที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่พักอาศัย สถานประกอบการต่าง ๆ ดังนั้นอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นจึงต้องบริหารจัดการภายใต้พื้นที่ที่เป็นทั้งของรัฐและพื้นที่เอกชนโดยไม่คำนึงถึงขนาดของพื้นที่ ด้วยการกำหนดเขตการจัดการและกฎระเบียบข้อบังคับของแต่ละเขตการจัดการ ทั้งนี้เพื่อให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของญี่ปุ่นสอดคล้องและตอบสนองต่อความหลากหลายของการใช้ประโยชน์ของชุมชน อันเป็นภูมิสังคมดั้งเดิมของตนเองอย่างเป็นแบบฉบับเฉพาะ

คำ

สำคัญ

การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ, ภูมิสังคม, ประเทศญี่ปุ่น

The Unique National Park Administration of Japan Based on Geosocial Approach

Abstract

The national parks administration of Japan has hardly been mentioned in Thailand's key sector. This research aims to present the unique national park administration of Japan that is different from that in the United States, which has created a role model for national park management for other countries and has occupied Japan for many years, in the context of geosocial approach. The methodology consists of a survey study in the actual areas of Towada-Hachimantai National Park, Bandai-Asahi National Park, Nikko National Park, Fuji-Hakone-Izu National Park, and Myoko-Togakushi-Rensen National Park and qualitative research using document research. The results of this study revealed that the service areas of Japan's national parks are located among communities, including agricultural areas, residential areas, and various enterprises. Therefore, Japan's national parks are managed with mixed use of state and private areas regardless of the size of the area. Management zoning and the rules and regulations of each management zone are key to Japan's national park administration in terms of preserving preserve Japan's natural resources and responding to the diversity of community uses, which is their unique approach.

Key words

National Park administration, Geosocial, Japan

1. บทนำ

หากนับแต่การเกิดอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของโลกที่ถือกำเนิดขึ้นเมื่อปี 2415 ในดินแดนของประเทศสหรัฐอเมริกา (Louis, 1932) ภายใต้ความคิดเรื่องอุทยานแห่งชาติ (national park idea) และในเวลาต่อมาที่เป็นต้นแบบของอุทยานแห่งชาติประเทศอื่น ๆ (Sellars, 1997) รวมทั้งประเทศญี่ปุ่น ซึ่ง National Park Service (1962) ได้กล่าวถึงไว้ในการประชุมโลก อันเป็นการประชุมเรื่องอุทยานแห่งชาติครั้งแรกไว้ว่า ริสอร์ทในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับความนิยมมาอย่างยาวนานจนได้รับการขนานนามว่า จุดชมวิวยามวิบ ประกอบด้วย มัทซุชิมะ อะมาโนฮาซิดาเตะ และมียาจิม่า ได้ถือว่เป็นการกล่าวถึงอุทยานเป็นครั้งแรกในระบบประชาธิปไตยในยุคสมัยเมจิ แม้ว่าแนวคิดถูกกำหนดเป็นกฎหมายไว้ในปี 2416 ก็ตาม ในครั้งนั้นมีการออกคำสั่งคณะรัฐมนตรีให้จัดตั้งสวนสาธารณะบนที่ดินของรัฐ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย พื้นที่ที่มีความสวยงามในท้องถิ่นได้ถูกกำหนดให้เป็นสวนสาธารณะซึ่งส่วนใหญ่เป็นเขตสวนของจังหวัด และประชาชนก็เริ่มให้ความสนใจมากขึ้น หลังยุคสมัยเมจิภายใต้อิทธิพลของอุทยานรัฐบาลกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มมีเสียงเรียกร้องให้จัดตั้งระบบอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่น แต่ก็นับเป็นเวลาอีกยาวนานที่ญี่ปุ่นได้ศึกษาและประกาศใช้พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติเมื่อปี 2474 เป็นผลให้พื้นที่ที่มีทิวทัศน์สวยงามได้รับการอนุรักษ์ไว้ 19 พื้นที่โดยกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ และยังให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปพักผ่อนและทำกิจกรรมนันทนาการอีกด้วย

ในขณะที่ National Parks of Japan (2022) กล่าวไว้ว่า ญี่ปุ่นเริ่มมีการเสนอให้ निकโกะเป็นอุทยานอิมพีเรียลโดยยื่นต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติตั้งแต่ปี 2454 อย่างไรก็ตามด้วยพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติฉบับแรก ทำให้เซโตไโนไก (Setonaikai) อุเนซัน (Unzen) และคิริชิมะ (Kirishima) ถูกกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติสามแห่งแรกของญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2478 จวบจนปัจจุบันก็ได้พัฒนารูปแบบการจัดการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งจากการได้ศึกษาเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงด้วยตนเองในพื้นที่อุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่นจำนวน 5 แห่ง อันประกอบด้วยอุทยานแห่งชาติโทวาดะ-ฮาซิมันได อุทยานแห่งชาติบันได-อาซาฮิ อุทยานแห่งชาตินิคโกะ อุทยานแห่งชาติฟูจิ-สะโคะเนะ-อิสึ และอุทยานแห่งชาติเมียวโกะ-โตกาคุชิ-เรนเซ็น ปรากฏพบในเบื้องต้นว่าการตั้งอยู่และการจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่นมีความแตกต่างจากอุทยานแห่งชาติประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งนับเป็นประเทศต้นแบบของการจัดการอุทยานแห่งชาติของโลกที่มีพื้นที่ที่บ่งบอกถึงความเป็นอาณาเขตของอุทยานแห่งชาติอย่างชัดเจน พื้นที่ที่ผ่านด่านเก็บเงินค่าธรรมเนียมเข้าไปยังพื้นที่อุทยานแห่งชาติด้านใน ทั้งที่เป็นพื้นที่ให้บริการส่วนกลางที่ต้องมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว (visitor center) ประจำในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นของอุทยานแห่งชาตินั้น ๆ รวมถึงพื้นที่นันทนาการสำหรับการประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวของแต่ละอุทยานแห่งชาติ ซึ่งพื้นที่ต่าง ๆ เหล่านี้มีขอบเขตพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติที่บ่งบอกให้เห็นอย่างชัดเจน ทั้งเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติที่คอยให้บริการแนะนำ ทั้งในอาคารและแหล่งนันทนาการต่าง ๆ มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการที่บ่งชี้ให้เห็นถึงหน่วยงานรับผิดชอบที่เป็นอุทยานแห่งชาติอย่างชัดเจนอีกเช่นกัน หรือแม้แต่การติดตั้งป้ายชื่ออุทยานแห่งชาติในบริเวณพื้นที่ด้านหน้าทางเข้าอุทยานแห่งชาติ ที่บ่งบอกตำแหน่งของที่ตั้งอุทยานแห่งชาตินั้น ๆ ก็มีความชัดเจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละอุทยานแห่งชาติ (Cagle, 2023 และ National Park Service, 2023) จึงเป็นมูลเหตุของการศึกษาถึงการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่น ด้วยข้อคำถามที่มีสมมติฐานในเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของญี่ปุ่นในอดีตเป็นเหตุปัจจัยของการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นที่ไม่สามารถดำเนินการหรือจัดตั้งอุทยานแห่งชาติให้เป็นไปตามต้นแบบของอุทยานแห่งชาติที่สหรัฐอเมริกาได้พัฒนารูปแบบไว้ นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังเป็นประเทศ

ที่เข้ามายึดครองญี่ปุ่นเป็นเวลาเกือบ 7 ปี (พ.ศ. 2488-2495) ในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แบบชนิดที่มีบทบาทมากจนทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของญี่ปุ่น โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนระบบการปกครอง และอื่น ๆ (ปกรณ ศิริประกอบ, 2565, น. 67) แต่การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นกลับไม่สามารถดำเนินการได้ แต่ในทางกลับกันอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นประกาศจัดการจัดการอุทยานแห่งชาติที่แตกต่างจากประเทศสหรัฐอเมริกา หรือออสเตรเลีย และถือเป็นระบบการจัดการอุทยานแห่งชาติแบบเฉพาะของญี่ปุ่นอีกด้วย (National Parks of Japan, 2022)

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของการใช้ประโยชน์ที่ดินในอดีตของประเทศญี่ปุ่นที่คาดว่าเป็นมูลเหตุสำคัญของแบบฉบับเฉพาะในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น
- 2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แบบฉบับเฉพาะในการจัดการอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่น

3. วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ร่วมกับปฏิบัติการศึกษาสำรวจในพื้นที่จริง โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 พื้นที่ศึกษาเรียนรู้การจัดการอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นด้วยการปฏิบัติจริงในพื้นที่จริงด้วยตนเอง ในระหว่างวันที่ 9-19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ในพื้นที่เป้าหมายจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย 1) อุทยานแห่งชาตินิโกะ (Nikko National Park) 2) อุทยานแห่งชาติบันได-อาซางิ (Bandai Asahi National Park) 3) อุทยานแห่งชาติโทวาดะ-ฮาซิมันไต (Towada-Hachimantai National Park) 4) อุทยานแห่งชาติเมียวโกะ-โตกาคุชิ-เร็นซัน (Myoko-Togakushi Renzan National Park) และ 5) อุทยานแห่งชาติฟูจิ-ฮะโกเนะ-อิซึ (Fuji-Hakone-Izu National Park) โดยเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาใช้เกณฑ์การเชื่อมโยงเส้นทางการเดินทาง ซึ่งเป็นแนวทางที่นิยมใช้ในการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย (ชาวลัย อัมพวาและ อลงกต สุวรรณมณี, 2566, น. 53; วีสส์ อัครพัฒนกำชัยและคณะ, 2566 น. 94)

3.2 ศึกษาสำรวจสภาพแวดล้อมของพื้นที่อุทยานแห่งชาติในพื้นที่จริง ตั้งแต่เส้นทางเข้าถึงและสภาพที่ตั้งของหน่วยให้บริการของอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น สิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการด้านต่าง ๆ ของอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น รวมไปถึงสภาพแวดล้อมโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติ โดยการบันทึกภาพและจดบันทึก

3.3 ศึกษาทบทวนข้อมูลจากเอกสารระดับทุติยภูมิ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารโดยคำนึงถึงความถูกต้อง สมบูรณ์ สอดคล้องกับบริบทในการศึกษา มีความน่าเชื่อถือจากแหล่งของเอกสาร สามารถเป็นตัวแทนของเอกสารประเภทเดียวกันได้ และมีความหมายชัดเจนที่สามารถเข้าใจได้ง่าย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนัยสำคัญของการศึกษา ซึ่งแหล่งข้อมูลสำคัญมีทั้งข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหนังสือในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินตั้งแต่ประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน

3.4 วิเคราะห์ระบบการบริหารเชิงพื้นที่อันเป็นรูปแบบเฉพาะของอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น จากการประเมินสภาพแวดล้อมในพื้นที่จริง ร่วมกับการอธิบายผลการศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากเอกสารระดับทุติยภูมิที่มีความหมายแสดงถึงนัยสำคัญของข้อค้นพบในการศึกษา

4. ทบทวนวรรณกรรม

4.1 ระบบอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกา

อุทยานแห่งชาติเยลโลว์สโตนได้รับการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของโลกเมื่อปี 2415 โดยยังไม่มีต้นแบบในการบริหารจัดการพื้นที่จวบจนกระทั่งปี 2459 การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนเกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลกลางจัดตั้งกรมบริการอุทยานแห่งชาติ (National Park Service) เป็นหน่วยงานใหม่สำหรับประสานการดำเนินนโยบายทั้งของอุทยานแห่งชาติเยลโลว์สโตนและอุทยานแห่งชาติใหม่ ๆ ที่กำลังเกิดขึ้น โดยมีอำนาจออกและบังคับใช้ระเบียบข้อบังคับสำหรับอุทยานแห่งชาติทุกแห่ง เช่นเดียวกับรัฐบาลกลางอื่น ๆ และกฎหมายท้องถิ่น มีเป้าหมายหลักสองประการคือ เพื่อปกป้องสิ่งมีชีวิตและลักษณะทางธรรมชาติทั้งหมดในอุทยาน และเพื่อบริหารจัดการอุทยานสำหรับประโยชน์และความเพลิดเพลินของประชาชน (Augustin and Kubena 2009, pp. 71-73) ระบบอุทยานแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา นับเป็นตัวแทนถึงสิ่งที่ดีที่สุดในอเมริกาในด้านทิวทัศน์ มรดกทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี และคำจำกัดความทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของอเมริกา ในการเป็นตัวแทนและอนุรักษ์ระบบนิเวศที่หลากหลาย เพื่อจัดเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นอัญมณีงูของอเมริกาและเป็นการคิดที่ดีที่สุดในอเมริกาเคยมี (Dilsaver, 2000, p.1) กรมบริการอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกา บริหารจัดการพื้นที่ที่ซับซ้อนภายใต้ระบบอุทยานแห่งชาติ (National Park System) ประมาณ 423 หน่วยพื้นที่ ซึ่งการบริหารจัดการบางพื้นที่ดำเนินการโดยหน่วยงานอื่นนอกเหนือจากกรมบริการอุทยานแห่งชาติอีกด้วย (Vaughn and Cortner 2013, pp. 47-52 และ Comay, 2022)

การเสนอพื้นที่เพื่อประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติสหรัฐอเมริกา พื้นที่ต้องมีความสำคัญระดับชาติและเป็นไปตามเกณฑ์ความเหมาะสมและมีคุณสมบัติเป็นพื้นที่เพิ่มเติมที่มีศักยภาพของระบบอุทยานแห่งชาติเพื่อให้เหมาะสมสำหรับการรวมไว้ในระบบ พื้นที่ต้องปรากฏถึงความโดดเด่นทางธรรมชาติหรือวัฒนธรรม หรือประเภทของทรัพยากรนั้นทนทานการที่ยังไม่มีการนำเสนออย่างเพียงพอในระบบอุทยานแห่งชาติ หรือไม่ได้นำเสนอและคุ้มครองเพื่อความเพลิดเพลินของสาธารณะโดยเปรียบเทียบกับหน่วยงานจัดการที่ดินอื่น ทั้งนี้ต้องมีขนาดเพียงพอและมีโครงสร้างที่เหมาะสมต่อการเป็นตัวแทนที่มีความแตกต่างหรือความคล้ายคลึงทั้งในลักษณะ คุณภาพ ปริมาณ หรือการรวมกันของทรัพยากรเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรในระยะยาวและรองรับการใช้ประโยชน์เพื่อความเพลิดเพลินของสาธารณะ อีกทั้งต้องมีศักยภาพในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพด้วยต้นทุนที่สมเหตุสมผล ปัจจัยความเป็นไปได้ที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นเจ้าของที่ดิน ต้นทุนการได้มา ต้นทุนการบำรุงรักษาตลอดอายุการใช้งาน การเข้าถึงภัยคุกคามต่อทรัพยากร และข้อกำหนดของเจ้าหน้าที่และการพัฒนา การกำหนดขอบเขตของหน่วยพื้นที่อุทยานแห่งชาติใหม่ส่วนใหญ่เป็นการประนีประนอมระหว่างอุดมคติกับสิ่งที่ปฏิบัติได้จริง โดยพิจารณาถึงต้นทุนและปัจจัยอื่น ๆ กรมบริการอุทยานแห่งชาติมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการศึกษาการปรับเปลี่ยนที่เป็นไปได้ในแนวเขตของอุทยานแห่งชาติที่มีอยู่ และไม่จำเป็นต้องมีอำนาจเฉพาะจากสภาองเกรสในการประเมินการปรับเปลี่ยนขอบเขต กรมบริการอุทยานแห่งชาติยังสามารถพิจารณาถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนขอบเขตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการวางแผนสำหรับหน่วยที่มีอยู่ของระบบอุทยานแห่งชาติเพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินงานและการจัดการ เช่น การเข้าถึงและการระบุขอบเขตตามภูมิประเทศหรือลักษณะทางธรรมชาติหรือถนน หรือเพื่อปกป้องทรัพยากรของอุทยานแห่งชาติที่มีความสำคัญต่อวัตถุประสงค์ของอุทยานแห่งชาติ (National Park Service, 2024a) ในอดีตกระบวนการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติอาจถูกอธิบายว่าเป็น "การพยายามกำหนดขอบเขตที่ไม่มีอยู่รอบ ๆ พื้นที่ที่ไม่สำคัญ" ตามลักษณะของภูมิภาคมากกว่าลักษณะทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติ ขอบเขตอุทยานแห่งชาติ

ถูกกำหนดโดยคำนึงถึงความสะดวกในการบริหารและการจัดการมากกว่าระบบนิเวศและเกณฑ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (Pigram and Jenkins, 2005, pp. 194-195)

4.2 ชีวภูมิภาคกับภูมิสังคม

ชีวภูมิภาค (Bioregion) เป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีลักษณะทั่วไปของดิน แหล่งต้นน้ำ ภูมิอากาศ ตลอดจนพืชและสัตว์พื้นเมืองที่มีอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีผลของโลก โดยเป็นส่วนที่มีส่วนร่วมและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Glottfeldt and Quesnel, 2015, p. 62) เป็นพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดโดยลักษณะทางกายภาพ ทั้งที่เป็นองค์ประกอบของดินหรือลุ่มน้ำ ภูมิอากาศ พืชและสัตว์ ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมของผู้อยู่อาศัยที่อาศัยอยู่ภายในมีการดำเนินไปตามกัน จนท้ายที่สุดกลุ่มผู้อาศัยเหล่านั้นก็เป็นผู้กำหนดผู้อาศัยด้วยกันเอง ผ่านวัฒนธรรมที่มีรากเหง้ามาจากรากฐานการแบ่งปันที่ดิน อันเป็นหน่วยทางภูมิศาสตร์ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ภูมิภาคชีวภาพจึงเป็นพื้นฐานของการระดมข้อมูลและบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สำหรับการดำเนินงานและกำกับของภาครัฐต่อชุมชนรากหญ้าให้โปร่งใสและเป็นตัวแทนของผู้คนในพื้นที่ การสร้างสมดุลของภาคการเกษตร การใช้ที่ดิน และเศรษฐกิจ รวมทั้งเป็นกรอบการทำงานที่ถ่ายทอดจากประเด็นระดับโลกสู่ระดับชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ และดำเนินการเติบโตจากฐานราก (Cascadia, 2024) ซึ่ง Aberley (1999, pp. 37-38) เสนอระดับการกระจายอำนาจที่ดีที่สุดเพื่อสนับสนุนความสำเร็จของความยั่งยืนทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศตามแนวคิดของชีวภูมิภาค ใน 3 ส่วน ประกอบด้วย 1) ทางด้านวัฒนธรรม ประกอบด้วย (1) ทั้งมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มีสิทธิโดยธรรมชาติที่วิวัฒนาการร่วมกันในระบบนิเวศระดับท้องถิ่น ภูมิภาคชีวภาพและระดับโลก (2) วัฒนธรรมที่มีฐานทางชีวภาพนั้นมีความรู้เกี่ยวกับรากฐานทางวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบัน และพยายามที่รวมองค์ประกอบที่ดีที่สุดของประเพณีเหล่านี้ไว้ในรูปแบบ "ชนพื้นเมืองใหม่" หรือ "ดั้งเดิมในอนาคต" และ (3) วัฒนธรรมตามแนวคิดชีวภูมิภาคถือเป็นสิ่งที่ผ่านพิธีการและการสนับสนุนที่สำคัญของการไตร่ตรองทางจิตวิญญาณและศิลปะวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องมาอย่างช้านาน 2) ธรรมนูญ ประกอบด้วย (1) การกำกับดูแลชีวภูมิภาคต้องเป็นอิสระ เป็นประชาธิปไตย และใช้กระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมในกรณีที่มีความอ่อนไหวทางวัฒนธรรม (2) ความชอบธรรมทางการเมืองและวัฒนธรรมตรวจวัดจากระดับที่ผู้พิทักษ์บรรลุความยุติธรรมทางสังคมและระบบนิเวศ และความยั่งยืนบนระบบนิเวศ และ (3) เครือข่ายที่ซับซ้อนทั้งในระดับทวีปไปจนถึงระดับโลกต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับรัฐบาล ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสถาบันวัฒนธรรมในชีวภูมิภาคอื่น ๆ และ 3) เศรษฐกิจ ประกอบด้วย (1) การผนวกรวมหน่วยงานของมนุษย์และกระบวนการทางนิเวศ ต้องทำความเข้าใจอย่างรอบคอบต่อความสามารถในการรองรับการอนุรักษ์ ตลอดจนการฟื้นฟูความหลากหลายดั้งเดิมและความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ (2) เป้าหมายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจคือการบรรลุระดับสูงสุดที่เป็นไปได้ของการพึ่งพาตนเองแบบร่วมมือ และ (3) พึ่งพาเทคโนโลยีการผลิตและบำรุงรักษาที่เหมาะสมในท้องถิ่น

ชีวภูมิภาคเป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดทางภูมิสังคมที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ใช้เป็นหนึ่งในข้อของหลักการทรงงานในการพัฒนาที่ต้องเป็นไปตามภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ “นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าพวกเขาเหล่านั้นต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง” (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2559, น.18) ซึ่ง เมธา หริมเทพาธิป, ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์ และ วัชรารัตน์ สุนทรวนาเวศ ณ. (2566, น. 68) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย ถึงภูมิสังคม

จากหลักการทรงงาน พบว่าภูมิสังคมสามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วน คือภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภูมิประเทศ ลักษณะของพื้นที่ และสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ได้แก่ ลักษณะของประชากร พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่าง ๆ ส่วนผลการวิจัย พบว่าทำให้ทราบถึงจุดร่วมของแต่ละพื้นที่ และระหว่างพื้นที่ที่มีความต้องการสิ่งใด ทำให้ทราบถึงจุดต่างของแต่ละพื้นที่ที่ควรมีทิศทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของแต่ละภูมิสังคม เกิดการส่งเสริมจุดแข็งของแต่ละพื้นที่สู่ความเป็นเลิศเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมและช่วยทำให้แต่ละภูมิสังคมเกิดความสมดุล ความพอดี เข้ากันได้กับวิถีการดำเนินชีวิตของคนซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสุขของคนในสังคมนั้น ๆ

5. ผลการศึกษา

5.1 ความเป็นมาของการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศญี่ปุ่น นับแต่ประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน

หลักฐานทางโบราณคดีระบุว่ามนุษย์อาศัยอยู่บนเกาะญี่ปุ่นมาตั้งแต่ในสมัยยุคหินเก่า (Paleolithic) เมื่อราว 50,000-30,000 ปีมาแล้ว แต่ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นยุคเริ่มแรกเริ่มต้นขึ้นที่ยุคโจมง (Jomon) ซึ่งเป็นยุคที่ นอกจากเริ่มต้นคิดประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ขึ้น ยังเป็นยุคที่เริ่มสร้างบ้านเรือนขึ้นบนพื้นดิน แล้วยังเป็นยุคที่เริ่มต้นสังคมแบบเกษตรกรรม มีการทำข้าว การเพาะปลูกพืชไร่ต่าง ๆ แบบเป็นแปลง และการเลี้ยงสัตว์อีกด้วย (ดวงธิดา ราเมศวร์, 2556, น. 24-34) การใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศญี่ปุ่น นอกจากเกี่ยวเนื่องกับการตั้งถิ่นฐาน และการเกษตรแล้ว ยังสัมพันธ์กับการเมือง การปกครองประเทศเป็นอย่างมาก ในสมัยโทกูวาระอันนับเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่งของการเปิดประเทศและการสิ้นสุดระบบโชกุนนั้น ญี่ปุ่นมีการปกครองในระบบฟิวดัล (feudalism) อันเป็นระบบที่มีลักษณะคล้ายกับระบบฟิวดัลในยุโรปตะวันตกในยุคกลาง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากระบบการถือครองที่ดิน ที่เจ้า (overland) แบ่งที่ดินให้ขุนนางหรืออัศวินปกครอง โดยผู้ที่ได้รับที่ดินมีพันธะสัญญาต้องจงรักภักดี ให้ความช่วยเหลือทางทหารหรือภาษีแก่เจ้า เช่นเดียวกับในญี่ปุ่นที่โชกุนเปรียบเสมือนเจ้า ไดเมียวหรือผู้ครองแคว้นปกครองดินแดนต่าง ๆ และต้องมอบภาษีและช่วยเหลือทางทหารแก่โชกุน สถาบันการปกครองของโชกุนเป็นสถาบันที่จัดการปกครอง โดยมีรัฐบาลโชกุน ปกครองส่วนกลาง และรัฐบาลของไดเมียวแต่ละแคว้นที่เรียกว่า สภาอิเดะ (Ise) โชกุนมีอำนาจสูงสุดปกครองที่ดิน 1 ใน 4 ของที่ดินที่ใช้เพาะปลูกได้ทั่วประเทศ ที่ดินที่เหลืออีก 3 ใน 4 จัดสรรให้บรรดาไดเมียว ซึ่งมีอาณาบริเวณของไดเมียวหรือ อื่น ทั่วประเทศประมาณสองร้อยกว่าอัน (ศิริพร ดาบเพชร, 2556, น. 6-9) การเมืองการปกครองที่มีการต่อสู้กันเองมาโดยตลอด การสร้างปราสาทเพื่อป้องกันการรุกรานชนพื้นเมืองด้วยตนเอง และใช้ในการจัดสรรพื้นที่ของตัวเมืองจึงได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคเก่าจนถึงยุคกลาง ในยุคเก่าปราสาทสร้างขึ้นในเมืองที่มีลักษณะเป็นตารางตามแนวถนนที่สร้างขึ้นเป็นแถวเป็นแนว อันเป็นรูปแบบการสร้างเมืองที่ญี่ปุ่นได้รับมาจากการผังเมืองของจีน จวบจนเข้าสู่ยุคกลางการต่อสู้กันเองยังคงมีมากขึ้น การสร้างปราสาทจึงนิยมสร้างกันบนยอดของแนวสันเขา พร้อมทั้งสร้างป้อมปราการขึ้นสองถึงสามแถว ซึ่งตลอดระยะของแนวสันเขามักขุดคูไล่ไปตามไหล่เขาให้เป็นระเบียบ ดังนั้นที่ตั้งของปราสาทจึงปรากฏอยู่ตั้งแต่บนภูเขา พื้นราบบนภูเขา และพื้นที่ลุ่มต่ำประมาณ 3,000 แห่งทั่วประเทศ แต่ปัจจุบันเหลืออยู่ประมาณ 200 แห่ง (อาภา เทียมสิงห์, 2555, น.14-15) นอกจากนี้ การใช้ประโยชน์ที่ดินของญี่ปุ่นยังเกี่ยวเนื่องกับสถาบันศาสนาอีกด้วย เพราะเป็นกลุ่มที่มีฐานะร่ำรวยและมีความเข้มแข็งมาก จากการครอบครองที่ดินจำนวนมาก

ด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยาวนานและต่อเนื่องในสภาพพื้นที่ของประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศประมาณร้อยละ 75 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็นภูเขา ในขณะที่มีพื้นที่ราบเพียงร้อยละ 25 Organization for Economic Co-operation and Development (2017) ได้รายงานไว้ว่าประเทศญี่ปุ่นมีระบบการวางแผนเชิงพื้นที่ที่ซับซ้อนและครอบคลุมแผนเชิงพื้นที่จำนวนมาก ในระดับประเทศมีแผนยุทธศาสตร์กำหนดทิศทาง 2 แผน ประกอบด้วย

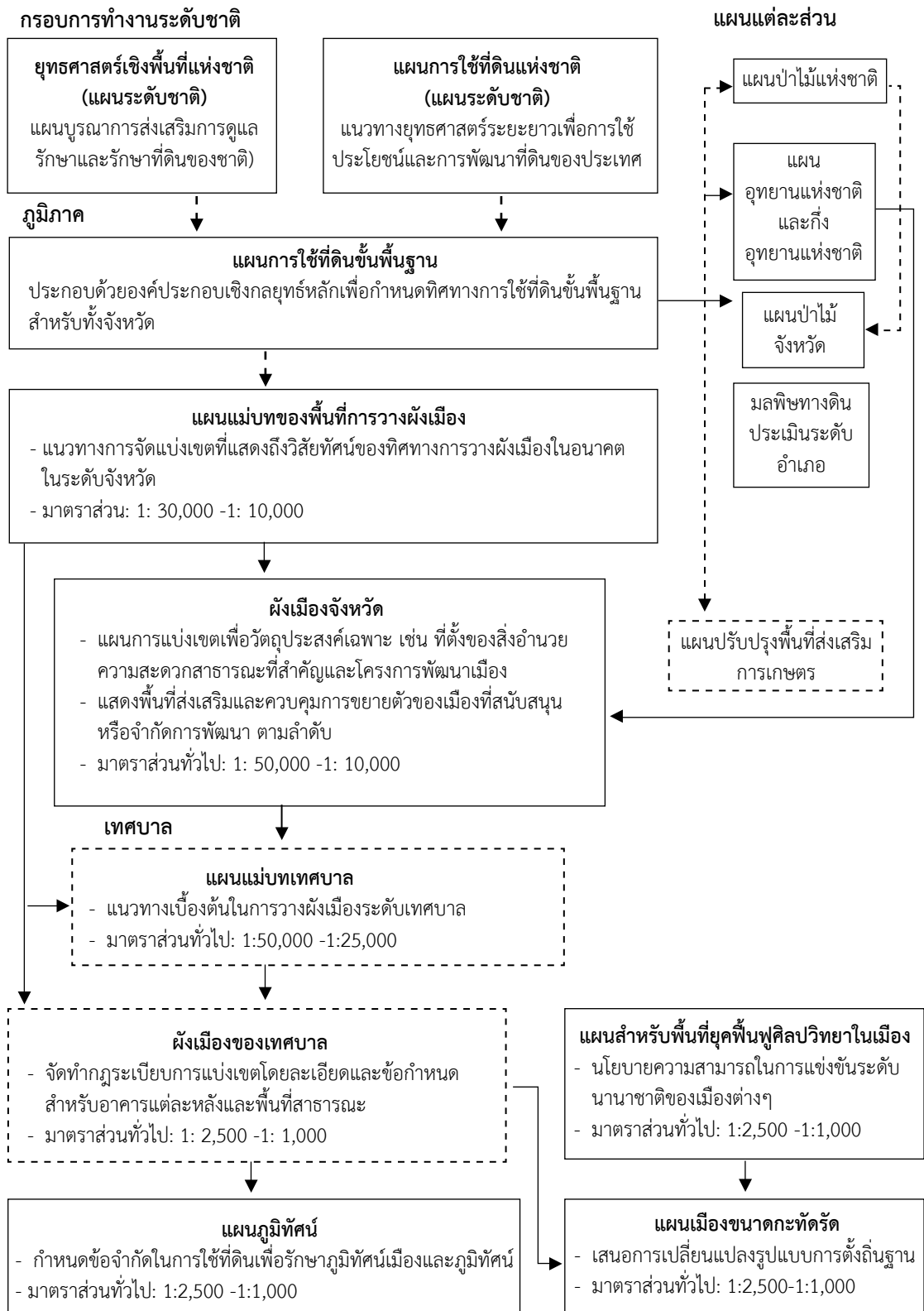
แผนยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ระดับชาติ (The National Spatial Strategy) ที่กำหนดหลักการเบื้องต้นเชิงพื้นที่ระดับชาติ ที่เกี่ยวกับโครงสร้าง การใช้ที่ดิน การพิทักษ์รักษาสีเขียว การใช้อย่างยั่งยืน และการป้องกันภัยพิบัติ ในขณะที่ยังคงแผนการใช้ที่ดินระดับชาติ (The National Land Use Plan) เกี่ยวเนื่องกับแนวคิดในการใช้ที่ดินและ โครงสร้างมาตรการจำเป็นที่ให้อำนาจในระดับจังหวัด

แผนการใช้ที่ดินขั้นพื้นฐานมีบทบาทเทียบเท่าระดับชาติ แผนการใช้ที่ดินเป็นแผนกลยุทธ์ที่มุ่งเป้าไปยังเป้าหมาย ของนโยบายโดยทั่วไปของการพัฒนาเชิงพื้นที่ แผนแม่บทผังเมือง (Master Plans for City Planning Areas) รวมคำนึงถึง เฉพาะเขตเมืองภายในจังหวัดและโครงสร้างเป้าหมายสำหรับการวางแผนการใช้ที่ดินในพื้นที่เหล่านั้น เช่น เป้าหมายสำหรับ การส่งเสริมและการควบคุมการพัฒนา แผนการใช้ที่ดินจริงในระดับจังหวัดจัดเป็นผังเมืองระดับจังหวัด (City Plans of Prefectures) ซึ่งแผนเหล่านี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะเมืองเดียวเท่านั้น แต่ครอบคลุมเขตบริเวณเมืองทั้งหมดของจังหวัด โดยกำหนดพื้นที่ที่ส่งเสริมหรือควบคุมการขยายตัวของเมือง นอกจากนี้ยังมีข้อบังคับการแบ่งเขตพิเศษสำหรับการ พัฒนาเฉพาะและกำหนดโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งที่สำคัญอีกด้วยระดับเทศบาลเป็นแผนที่สะท้อนถึงระดับ จังหวัด ครอบคลุมพื้นที่เครื่องมือการวางแผนหลักคือ แผนแม่บทและแผนแบ่งเขตจริง แผนแม่บทเทศบาล (Municipal Master Plans) เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่วาดด้วยเป้าหมายทั่วไปของเทศบาลและแนวทางการแบ่งเขตและการปรับการใช้ที่ดิน ผังเมือง (City Plans of Municipalities) เป็นผังการใช้ที่ดินหลักในท้องถิ่น ประกอบด้วยแผนที่การแบ่งเขต อย่างละเอียดและข้อกำหนดขนาดและรูปร่างของอาคารกำหนดพื้นที่พัฒนาปรับปรุงเมืองที่สำคัญ รวมถึงโครงสร้าง พื้นฐานสาธารณะ นอกจากนี้ยังมีแผนภาคส่วนอีกหลายแผนในทุกระดับของรัฐบาล ซึ่งเป็นแผนที่ไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะ การใช้ที่ดินเท่านั้น แต่บางครั้งมีผลผูกพันทางกฎหมายต่อระเบียบการแบ่งเขตอย่างละเอียดอีกด้วย สำหรับเขตเมือง มีแผนสามรูปแบบที่แตกต่างกัน แผนสำหรับเมืองในพื้นที่เรเนซองส์ (The Plans for Urban Renaissance Areas) วาง โครงการพัฒนาปรับปรุงเมืองรวมถึงนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งความสามารถในการแข่งขันของเมือง แผนภูมิทัศน์ (Landscape Plans) กำหนดเป้าหมายด้านการออกแบบเมือง เช่น การจำกัดโฆษณากลางแจ้ง แผนการเพิ่มประสิทธิภาพ สถานที่ (Location Optimization Plans) กำหนดรูปแบบการตั้งถิ่นฐานในเขตเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม การพัฒนาที่กะทัดรัดและมีความหนาแน่นของประชากรสูง (ภาพที่ 1) การใช้ที่ดินของญี่ปุ่นสามารถระบุได้ในแต่ละ ระดับ ประกอบด้วยระดับชาติ ระดับเมือง ระดับภูมิภาค ระดับชนบทใกล้เคียงเมือง และระดับพื้นที่ห่างไกลเมือง ซึ่งในแต่ละระดับก็มีสัดส่วนของพื้นที่พัฒนา พื้นที่เกษตร พื้นที่ป่าไม้ และพื้นที่อื่น ๆ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเภทการใช้ที่ดินในแต่ละระดับของญี่ปุ่น

ระดับพื้นที่	ประเภทของการใช้ที่ดิน (%)			
	พื้นที่พัฒนา	พื้นที่เกษตรกรรม	ป่าไม้	อื่น ๆ
พื้นที่แห่งชาติ (National)	9	12	67	12
พื้นที่เมือง (Urban region)	18	12	55	15
พื้นที่เชื่อมต่อ (Intermediate region)	8	13	67	12
พื้นที่ชนบทใกล้เคียงเมือง (Rural region close to cities)	6	9	76	9
พื้นที่ชนบทห่างไกล (Rural remote region)	7	11	72	10

ที่มา : Organization for Economic Co-operation and Development (2017)

ภาพที่ 1 การจัดการวางแผนเชิงพื้นที่และการใช้ที่ดินในประเทศไทยปัจจุบัน
ที่มา : Organization for Economic Co-operation and Development (2017)

5.1 แบบฉบับเฉพาะในการจัดการอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่น

5.2.1 อุทยานแห่งชาติประเทศญี่ปุ่น

ตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ของอุทยานแห่งชาติ พื้นที่ที่กำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติแต่เดิมนั้นประกอบด้วยภูมิทัศน์ทางธรรมชาติยุคดึกดำบรรพ์ขนาดใหญ่ที่ได้รับการอนุรักษ์มาตั้งแต่สมัยโบราณ (รวมถึงสถานที่ที่มีชื่อเสียง โบราณสถาน สถานที่ท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม และทิวเขา) อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไป พื้นที่เหล่านี้ที่ตั้งอยู่ใกล้ย่านที่อยู่อาศัยและเหมาะสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจก็ถูกเพิ่มเข้ามาด้วย ตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 คำจำกัดความของภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่โดดเด่นมีความหลากหลาย พื้นที่ใหม่หลายแห่งจึงถูกกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ รวมถึงภูมิทัศน์ที่มีระบบนิเวศทางธรรมชาติที่มีคุณค่าภูมิทัศน์ได้น้ำ เช่น แนวปะการัง แหล่งธรรมชาติที่เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และพื้นที่ลุ่มกว้างใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็เกิดปัญหามากมาย เช่น การใช้พื้นที่บางแห่งมากเกินไป การทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติรุกรานสอง เช่น พืชต่างถิ่น การให้อาหารสัตว์ป่า เช่น กวางญี่ปุ่น และการหยุดชะงักของระบบนิเวศโดยชนิดพันธุ์ต่างถิ่น (ecosystem disruption by invasive alien species) ซึ่งเป็นชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่มีภาวะความเสี่ยงต่อการก่อให้เกิดความเสียหายต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ความปลอดภัยของมนุษย์หรือการเกษตรในญี่ปุ่นได้ ทำให้แต่ละพื้นที่จึงอยู่ภายใต้ข้อบังคับการใช้งานที่หลากหลายและมีความพยายามอย่างมากในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงความร่วมมือของอาสาสมัครจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้น การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจสังคมได้ทำให้นักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติมีแนวโน้มลดลง และยังผลให้การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในท้องถิ่นที่เคยเป็นแหล่งรายได้ของอุทยานแห่งชาติก็เสื่อมโทรมลง ส่งผลให้บางพื้นที่ประสบปัญหาในการบำรุงรักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมของอุทยานอย่างสมเหตุสมผล สถานการณ์ดังกล่าวได้เพิ่มความสำคัญของการบำรุงรักษาและการดำเนินงานแบบร่วมมือจากภาคีระดับภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการคุ้มครองและการใช้อุทยานแห่งชาติ ปัจจุบันญี่ปุ่นมีอุทยานแห่งชาติ 34 แห่งกระจายอยู่ใน 10 ภูมิภาค ตั้งแต่ฮอกไกโดทางตอนเหนือไปยังโอกินาวาและหมู่เกาะโอกาซาวะทางตอนใต้ (Ministry of the Environment, 2022)

5.2.2 สภาพแวดล้อมพื้นที่ให้บริการของอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น

พื้นที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติมักเกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่เป็นแหล่งนันทนาการสำหรับการประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับเขตบริการ หรืออยู่ห่างไกลจากเขตบริการ หน่วยให้บริการ สิ่งปลูกสร้างสำคัญที่บ่งบอกถึงเขตการให้บริการด้านการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติ คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ในอาณาบริเวณพื้นที่อุทยานแห่งชาติ สำหรับสภาพแวดล้อมพื้นที่ให้บริการของอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นทั้ง 5 อุทยานแห่งชาติที่ศึกษา พบว่า แหล่งที่ตั้งของศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาตินั้นล้วนตั้งอยู่ท่ามกลางแหล่งชุมชนหรือแหล่งผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ทั้งร้านค้า ร้านอาหาร รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ สถานประกอบการให้บริการอาบน้ำร้อน ทั้งนี้โดยไม่มีแนวเขตแสดงเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงขอบเขตพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติอย่างชัดเจน แม้แต่ป้ายชื่ออุทยานแห่งชาติซึ่งโดยปกติในการจัดการอุทยานแห่งชาติสากลมักมีป้ายชื่อของอุทยานแห่งชาติติดตั้งในบริเวณที่แสดงให้รับรู้ได้ถึงขอบเขตของพื้นที่อุทยานแห่งชาติ โดยเฉพาะด้านเก็บค่าธรรมเนียมที่มักอยู่ในบริเวณทางเข้าไปยังพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แต่ในอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่นไม่มีด้านเก็บค่าธรรมเนียม ด้วยเพราะอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่นไม่เก็บค่าธรรมเนียมบริการเข้าอุทยานแห่งชาติ (Shoji et al., 2021) แต่นักท่องเที่ยวจะต้องจ่ายเป็นค่าที่จอดรถที่อุทยาน

แห่งชาติพัฒนาไว้รองรับนักท่องเที่ยวในบริเวณที่อยู่ใกล้เคียงกับศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือแหล่งนันทนาการของอุทยานแห่งชาติ การเข้าถึงแหล่งนันทนาการจึงเสมือนการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยทั่วไป เพราะแหล่งนันทนาการหรือบริเวณที่มีทิวทัศน์สวยงามก็มีชุมชนทั้งที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในละแวกนั้น หรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่

5.2.3 แบบฉบับเฉพาะในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดเล็กแต่มีประชากรหนาแน่น ที่ดินจึงได้รับการจัดการและใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ มาตั้งแต่สมัยโบราณ ไม่เหมือนกับในประเทศต่าง ๆ เช่น สหรัฐอเมริกาหรือออสเตรเลีย การกำหนดที่ดินเพื่อเป็นอุทยานแห่งชาติโดยเฉพาะจึงเป็นข้อจำกัดอันสำคัญ เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นพัฒนาระบบอุทยานธรรมชาติประจำภูมิภาคมาใช้ โดยกำหนดให้ที่ดินที่เป็นพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเจ้าของผู้ถือครองที่ดิน ดังนั้นอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นหลายแห่งจึงมีพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติที่หมายรวมถึงที่ดินอันเป็นทรัพย์สินของเอกชนทั้งที่เป็นแหล่งของอุตสาหกรรม แหล่งเกษตรกรรมและป่าไม้ จึงทำให้ปรากฏชุมชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติ ดังเช่น อุทยานแห่งชาติ อิเสะ-ชิมะ ที่มีพื้นที่ของเอกชนมากกว่าร้อยละ 90 เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แต่อย่างไรก็ตามในภาพรวมแล้วพื้นที่อุทยานแห่งชาติก็ยังคงเป็นพื้นที่ป่าสงวนของรัฐที่ดูแลโดยหน่วยงานป่าไม้ในสัดส่วนที่มากกว่าร้อยละ 50 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สัดส่วนพื้นที่ถือครองของพื้นที่อุทยานแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่น

เจ้าของที่ดิน	จำนวน (ตารางกิโลเมตร)	ร้อยละ
ที่ดินเอกชน	5,693.17	26.23
ที่ดินสาธารณะ	2,814.34	12.97
ที่ดินของรัฐ	13,194.46	60.80
รวม	21,701.97	100.00

ที่มา : Ministry of the Environment (2022)

ด้วยเหตุนี้ อุทยานแห่งชาติจึงได้รับการจัดการโดยคำนึงถึงวิถีชีวิตของผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นและสถานะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง การมีอยู่ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมากในแง่ของการปกป้องและการใช้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติได้เพิ่มความสำคัญของรูปแบบการจัดการและการดำเนินงานแบบร่วมมือที่อาศัยความร่วมมือระหว่างฝ่ายต่าง ๆ มากมาย โดยอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติอุทยานธรรมชาติ (The Natural Parks Act) (Japanese Law Translation, 2014) ที่ได้รับการแก้ไขและประกาศใช้ไปเมื่อปี 2500 ให้เป็นกฎหมายอุทยานธรรมชาติ โดยมีขอบเขตของอำนาจครอบคลุม 1) พื้นที่อุทยานแห่งชาติ (National Park) ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีทัศนียภาพอันงดงามตามธรรมชาติ และระบบนิเวศที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและระดับชาติ สมกับชื่อแหล่งระบบนิเวศที่สวยงามและโดดเด่นระดับชาติในญี่ปุ่น กำหนดขอบเขตโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อม (Minister of the Environment) หลังจากรับฟังความคิดเห็นจากจังหวัด (Prefectures) ที่เกี่ยวข้องและสภาสิ่งแวดล้อมกลาง (Central Environmental Council)

2) พื้นที่กึ่งอุทยานแห่งชาติ เป็นสถานที่ที่มีทัศนธรรมชาติอันงดงามในระดับอำเภอถัดจากระดับอุทยานแห่งชาติ กำหนดขอบเขตโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสิ่งแวดล้อมตามคำขอของจังหวัดที่เกี่ยวข้องหลังจากรับฟังความคิดเห็นจากสภาสิ่งแวดล้อมกลาง และ 3) อุทยานธรรมชาติประจำจังหวัดเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญระดับจังหวัด กำหนดพื้นที่โดยจังหวัดตามข้อกำหนดของจังหวัด (Tanaka and Takashina, 2023, p.1998) รายละเอียดดังตารางที่ 3 โดยที่อุทยานแห่งชาติเป็นตัวแทนของการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในระดับสูงสุด เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่หลากหลาย ตั้งแต่ป่าภูเขาไปจนถึงทะเลสาบ แม่น้ำ ชายฝั่ง และพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม เช่น วัดและศาลเจ้า การใช้ที่ดินแบบดั้งเดิม เช่น เกษตรกรรมและป่าไม้ และในบางพื้นที่ก็รวมถึงประชากรที่อาศัยอยู่ด้วย

ตารางที่ 3 ภาพรวมระบบอุทยานธรรมชาติ (nature park) ญี่ปุ่น

ประเภทของอุทยานธรรมชาติ	จำนวน	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ	การประกาศจัดตั้ง	การกำกับดูแล
อุทยานแห่งชาติ (National Park)	34	21,949.31	5.81	ส่วนกลาง	ส่วนกลาง
กึ่งอุทยานแห่งชาติ (Quasi-national)	57	14,451.50	3.82	ส่วนกลาง	ท้องถิ่น
อุทยานจังหวัด (Prefectural)	311	19,487.30	5.16	ท้องถิ่น	ท้องถิ่น
รวม	402	55,888.11	14.79		

ที่มา : Jones and Kobayashi (2021, p.3)

การบริหารอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นเริ่มต้นที่สำนักสุขาภิบาล กระทรวงมหาดไทย (Department of Interior’s Sanitary Bureau) แต่ในปี 2481 เขตอำนาจศาลได้ถูกโอนพร้อมกับกองสาธารณสุขไปยังกระทรวงสาธารณสุข และสวัสดิการที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ต่อมาสำนักงานสิ่งแวดล้อมได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2514 ก็ได้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ จวบจนกระทั่งได้ขยายเป็นกระทรวงสิ่งแวดล้อม (Ministry of Environment; MoE) ในปี 2544 ปัจจุบัน กระทรวงสิ่งแวดล้อมบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาคที่มีด้วยกันทั้งหมด 7 แห่ง โดยมีเจ้าหน้าที่ 300 คน ณ เดือนเมษายน พ.ศ. 2567 (Ministry of the Environment, 2024) ซึ่ง ในที่นี้รวมถึงเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักงานท้องถิ่นและรับผิดชอบ การบริหารงานประจำวันของอุทยานแห่งชาติ จำนวนเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเพิ่มขึ้นในช่วงจัดตั้งกระทรวง สิ่งแวดล้อม แต่ในปัจจุบันจำนวนเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติยังถือว่าค่อนข้างน้อยเมื่อพิจารณาจากขนาดของ พื้นที่บริหารและจำนวนผู้เยี่ยมชม จนเกิดการรวมเป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแนวหน้า (Active Ranger) จำนวน 80 คน เป็นครั้งแรกเมื่อปี 2548 อันเป็นกลุ่มที่แข่งขันในการลาดตระเวนและประสานงานอาสาสมัคร โดยได้รับการสนับสนุนจากทีมงานที่ไม่ใช่สายบังคับบัญชาจากหัวหน้าอุทยานแห่งชาติ แต่เป็นกลุ่มอาสาสมัครและ กลุ่มคนทำงานสืบทอดที่ช่วยเหลือในการฟื้นฟูธรรมชาติและการกำจัดชนิดพันธุ์ที่รุกราน รวมทั้งมูลนิธิอุทยานธรรมชาติ ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการที่จอดรถ ห้องน้ำ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ (Jones and Kobayashi, 2021, p.7) การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นโดยกระทรวงสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายสองประการคือการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมทรัพยากรเหล่านี้เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน เพื่อให้บรรลุ

เป้าหมายนี้โดยไม่ต้องเป็นเจ้าของที่ดิน อุทยานธรรมชาติได้รับการบริหารจัดการโดยใช้ระบบที่เรียกว่า ชิอิคิเซ (Chiikisei) อันหมายถึง "การจัดการอุทยานแห่งชาติตามการแบ่งเขตและกฎระเบียบ" หรือ "อุทยานธรรมชาติที่มีการใช้งานหลากหลาย" ซึ่งญี่ปุ่นได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าแตกต่างจากของสหรัฐอเมริกาและแคนาดา ที่มีพื้นที่ธรรมชาติอันกว้างใหญ่สำหรับการจัดสรรเป็นขอบเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติของรัฐบาล ในขณะที่ญี่ปุ่น มีพื้นที่ขนาดเล็ก ประชากรหนาแน่น มีประวัติศาสตร์อันยาวนานในการเป็นเจ้าของที่ดินส่วนตัว นอกจากนี้ญี่ปุ่น สามารถอยู่รอดได้โดยใช้ที่ดินส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยหรือทำการเกษตรเท่านั้น ทำให้การถือครองที่ดินของอุทยานแห่งชาติ จึงปะปนกันอย่างซับซ้อน ทั้งที่ดินส่วนตัว ที่ดินของรัฐ และที่ดินของรัฐบาลท้องถิ่น (Ministry of the Environment, 2024a, p. 2)

กระทรวงสิ่งแวดล้อมญี่ปุ่นได้กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่นที่ตอบสนองต่อหลายบทบาท (multi-purpose) โดยไม่จำเป็นต้องมีขนาดพื้นที่ใหญ่ และบรรลุถึงเป้าหมายหลักของอุทยานแห่งชาติ ได้แก่ (1) จำกัดโครงการพัฒนาและกิจกรรมของมนุษย์อื่น ๆ เพื่อปกป้องภูมิทัศน์ทางธรรมชาติอันโดดเด่นซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของญี่ปุ่น และ (2) เพื่อส่งเสริมประสบการณ์ที่เพลิดเพลินของธรรมชาติ รวมถึงการชื่นชมทิวทัศน์ นโยบายเกี่ยวกับการจัดการอุทยานแห่งชาติถูกกำหนดไว้ในแผนการจัดการและการดำเนินงานสำหรับแต่ละอุทยาน แผนดังกล่าวส่งเสริมการปกป้องสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและการใช้งานที่เหมาะสมโดยกำหนดข้อบังคับและกฎระเบียบที่ปรับให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของอุทยานแห่งชาติแต่ละแห่ง พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ จัดโอกาสในการเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ และส่งเสริมการคุ้มครองและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ท่ามกลางการเติบโตของการพัฒนาและการใช้ที่ดินอย่างไม่เป็นระเบียบ อุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น มีแผนกำกับดูแลที่มีเป้าหมายเพื่อปกป้องภูมิทัศน์ธรรมชาติโดยควบคุมกิจกรรมที่ดำเนินการในพื้นที่อุทยาน ประเภทและขอบเขตของกิจกรรมภายใต้ข้อบังคับถูกกำหนดตามการจัดประเภทโซนที่ดิน ซึ่งแบ่งโซนที่แตกต่างกันหกโซนตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพการใช้งาน รายละเอียดดังตารางที่ 4 ซึ่งมีสัดส่วนของพื้นที่แต่ละโซน ดังตารางที่ 5

นอกจากนี้ยังมีการกำหนดพื้นที่ใช้ประโยชน์ที่มีกฎระเบียบกำกับ ในพื้นที่ที่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีความเสี่ยงต่อความเสียหายเนื่องจากการใช้งานมากเกินไปหรือแม้แต่ในพื้นที่ที่มีการใช้งานเหมาะสมกลมกลืนอยู่แล้วก็ตาม พื้นที่ใช้ประโยชน์ที่มีกฎระเบียบกำกับ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนสภาพภูมิทัศน์ธรรมชาติที่เอื้ออำนวยและการใช้งานที่เหมาะสมโดยจำกัดการเข้าถึงในบางช่วงเวลาและจำกัดจำนวนคนที่สามารถเข้าไปในพื้นที่การประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่น หลายอุทยานแห่งชาติที่ประกาศพื้นที่หลายพื้นที่ที่อยู่ห่างไกลกันรวมเป็นอุทยานแห่งชาติเพียงแห่งเดียว ดังเช่น อุทยานแห่งชาติโทวาดะ-ฮาซิมันได ที่มีลักษณะเด่นคือ น้ำพุร้อน ทะเลสาบที่เงียบสงบในแอ่งภูเขาไฟโบราณ และยอดเขาที่ปกคลุมด้วยหิมะ ภูมิประเทศเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้การเดินทางทางจิตวิญญาณและการเล่าเรื่องเป็นเวลานานนับพันปี ทำให้ภูมิภาคนี้เต็มไปด้วยศาลเจ้า เส้นทางแสวงบุญ และนิทานพื้นบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ของบริเวณโทวาดะฮักโกะทางทิศเหนือ ส่วนพื้นที่ทางทิศใต้เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นของภูเขาอาคิตะ-โคมาคาทาเกะ ภูเขาอิวาเตะ และภูเขาฮาจิมันได

ตารางที่ 4 เขตการจัดการของอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น

เขตการจัดการ	รายละเอียด	หมายเหตุ
เขตคุ้มครองพิเศษ (Special Protection Zones)	เขตคุ้มครองพิเศษคือเขตที่มีพื้นที่ภูมิทัศน์โดดเด่นเป็นพิเศษภายในอุทยานที่ยังคงรักษาสภาพดั้งเดิมและอยู่ภายใต้ข้อจำกัดที่เข้มงวดที่สุดเกี่ยวกับการดำเนินการที่ได้รับอนุญาต	การจำกัดการดำเนินการขึ้นอยู่กับระบบการอนุญาต
เขตพิเศษ ประเภท 1 (Class 1 Special Zones)	เขตพิเศษประเภท 1 คือ พื้นที่ที่มีภูมิทัศน์เทียบเท่ากับเขตคุ้มครองพิเศษและสอดคล้องกับความต้องการสูงสุดในการรักษาความงดงามของทิวทัศน์ในบรรดาเขตพิเศษทุกประเภท โดยเป็นพื้นที่ที่ภูมิทัศน์ในปัจจุบันต้องการการปกป้องให้มากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้	การจำกัดการดำเนินการขึ้นอยู่กับระบบการอนุญาต
เขตพิเศษ ประเภท 2 (Class 2 Special Zones)	เขตพิเศษประเภท 2 เป็นพื้นที่ที่ต้องพยายามปรับเปลี่ยนและประสานงานกับกิจกรรมการเกษตร ป่าไม้ หรือการประมง	การจำกัดการดำเนินการขึ้นอยู่กับระบบการอนุญาต
เขตพิเศษ ประเภท 3 (Class 3 Special Zones)	เขตพิเศษประเภท 3 เป็นพื้นที่ที่มีความจำเป็นน้อยในการรักษาความงดงามของทิวทัศน์และมีผลกระทบน้อยกว่าต่อการรักษาความสวยงามของทิวทัศน์ตามหลักการที่เกี่ยวข้องกับการทำฟาร์มตามปกติ ป่าไม้ หรือการประมง	การจำกัดการดำเนินการขึ้นอยู่กับระบบการอนุญาต
พื้นที่อุทยานทางทะเล (Marine Park Areas)	พื้นที่อุทยานทางทะเลเป็นเขตที่ต้องรักษาภูมิประเทศเชิงราบที่มีน้ำขึ้นน้ำลงและแนวชายฝั่ง ธารา และทิวทัศน์ที่สวยงามเหนือทะเลในลักษณะสัตว์ป่า เช่น นกทะเล นอกเหนือจากภูมิทัศน์ที่โดดเด่นในทะเลที่โดดเด่นด้วยปะการังปลาเขตร้อน สาหร่ายทะเล พืช และชีวิตสัตว์ที่คล้ายๆกัน	การจำกัดการดำเนินการขึ้นอยู่กับระบบการอนุญาต
เขตปกติ (Ordinary Zones)	เขตปกติคือพื้นที่ที่ไม่จัดอยู่ในประเภทเขตพิเศษหรือเขตอุทยานทางทะเล มีความพยายามในการปกป้องภูมิทัศน์ในพื้นที่เหล่านี้เรียกว่าเขตกันชนระหว่างเขตพิเศษหรือเขตอุทยานทางทะเลกับเขตที่ไม่ใช่อุทยาน	การจำกัดการดำเนินการขึ้นอยู่กับระบบการอนุญาต

ที่มา : Ministry of the Environment (2023)

ตารางที่ 5 สัดส่วนพื้นที่ของแต่ละเขตการจัดการอุทยานแห่งชาติญี่ปุ่น

ประเภทของอุทยานแห่งชาติ	เขตคุ้มครองพิเศษ (ตร.กม.)	เขตพิเศษ (ตร.กม.)			เขตปกติ (ตร.กม.)	รวม (ตร.กม.)
		ประเภท 1	ประเภท 2	ประเภท 3		
อุทยานแห่งชาติ	2,923.99	2,907.92	5,171.33	5,187.49	5,758.59	21,949.32
	13.32 %	13.25 %	23.56 %	23.63 %	26.24 %	100.00 %
กิ่งอุทยานแห่งชาติ	652.02	1,760.50	3,851.89	7,071.86	1,115.23	14,451.50
	4.51 %	12.18 %	26.65 %	48.94 %	7.72 %	100.00 %
อุทยานจังหวัด	-	690.93	1,788.97	4,471.86	12,535.55	19,487.31
		3.55 %	9.18 %	22.95 %	64.33 %	100.00 %
รวม	3,576.01	5,359.35	10,812.19	16,731.21	19,409.37	55,888.13
	6.40 %	9.59 %	19.35 %	29.94 %	34.73 %	100.00 %

ที่มา : Jones and Kobayashi (2021, p.5)

การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่นจึงเป็นการจัดการที่อยู่ร่วมกันระหว่างการอนุรักษ์พิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความสะดวกสบายอันโดดเด่นของประเทศชาติไว้ของรัฐบาล กับชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานและประกอบสัมมาอาชีพในพื้นที่ธรรมชาติเหล่านั้นมาแต่ช้านาน ด้วยรากฐานของการปฏิรูปสังคมของประเทศญี่ปุ่น โดยกลุ่มชาติมหาอำนาจพันธมิตร (Supreme Commander for the Allied Power-SCAP) ที่นำโดยสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะในด้านการถือครองที่ดินและระบบการเช่าที่ดินที่ SCAP ผลักดันให้มีการออกกฎหมาย The Owner-Farmer Establishment Special Measures Law เพื่อช่วยเหลือชาวนาไร้ที่ดินและต้องเช่าที่ดินทำกินเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม โดยกฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจรัฐบาลในการบังคับซื้อที่ดินเพื่อเปลี่ยนมือผู้ถือครองที่ดินไปยังชาวนาด้วยระบบสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ รัฐบาลกำหนดราคาซื้อ (fixed price) จากเจ้าของที่ดินที่ไม่ได้ทำกินบนที่ดินนั้น (absentee landlords) หรือเจ้าของที่ดินทำกิน (resident landlords) ที่มีที่ดินเกิน 1 เฮกตาร์ หรือ 3 เฮกตาร์ในกรณีฮอกไกโด นอกจากนี้สำหรับที่ดินให้เข้ามีการกำหนดเพดานค่าเช่าที่ดินด้วย แต่อย่างไรก็ตาม มีที่ดินในลักษณะที่เจ้าของไม่ได้ใช้ประโยชน์ทำกินมีถึงร้อยละ 43 ของที่ดินเพื่อการเพาะปลูกทั้งหมดในญี่ปุ่น ซึ่งเห็นได้ว่าผลของการปฏิรูปที่ดินมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิรูปสังคมชนบทในด้านการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติในระยะยาว โดยชาวนาเช่าที่ดินสามารถพัฒนาตนเองมาเป็นเจ้าของที่ดินหรือความเป็นกึ่งเจ้าของ (owner-tenant farmers) ได้ และมีน้อยกว่าร้อยละ 8 ที่ยังคงเป็นชาวนาเช่าที่ดินเหมือนเดิม (ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า, 2560, น. 163-165 และ นรินุช ดำรงชัย, 2562, น. 76-77) อันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนารูปแบบเฉพาะของการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของตนเองภายใต้บริบทของภูมิสังคมดั้งเดิม และด้วยความผสมผสานกลมกลืนระหว่างกัน ทำให้ประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นประเทศที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นประเทศที่สามารถท่องเที่ยวได้ทั่วประเทศทั้งในเมือง หรือเมืองชนบทเล็ก ๆ ของจังหวัดหรือภูมิภาคใดก็ตาม ดังเห็นได้จากหนังสือแนะนำการท่องเที่ยวประเทศญี่ปุ่นที่ได้รวบรวมแหล่งท่องเที่ยวทุกภูมิภาคตั้งแต่ภูมิภาคฮอกไกโดจนถึงภูมิภาคคิวชู (ตีฟลัส โกด์ ทิม, 2559) และแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นมีตั้งแต่แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ อาหารการกิน ความเชื่อ ศาสนสถาน ศิลปวัฒนธรรม การคมนาคม และชนบทที่งดงาม (ตีฟลัส โกด์ ทิม, 2560) นอกจากนี้ ตีฟลัส โกด์ ทิม (2557) ได้จัดกลุ่มกว่า 130 แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่สุดทั่วแดนญี่ปุ่นออกเป็น กลุ่มปราสาทยิ่งใหญ่ ย่านเมืองเก่า ศาสนสถาน แหล่งออนเซน แหล่งชมซากุระ สวนญี่ปุ่น สวนดอกไม้ ทะเลสาบ เทือกเขาและภูเขาไฟ แหล่งชมใบไม้เปลี่ยนสี พิพิธภัณฑ หอคอยและตึกชมวิว ซึ่งล้วนเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ

การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของญี่ปุ่น ที่เป็นแบบฉบับเฉพาะตนนั้น เป็นผลพวงมาจากลักษณะการเติบโตของอารยธรรมญี่ปุ่นที่แตกต่างไปจากอารยธรรมที่เกิดขึ้นในแผ่นดินใหญ่ เช่น จีนและเกาหลีเป็นอย่างมาก อันเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของญี่ปุ่นที่เป็นหมู่เกาะที่มีเนื้อที่ของเกาะที่จำกัด ทำให้ต้องต่างแยกตัวอยู่โดดเดี่ยว ระบบสังคมมีขนาดเล็กและเป็นสังคมแบบปิดที่ต้องพึ่งพาตนเอง การเปิดรับเอาสิ่งต่าง ๆ จากภายนอกเข้ามาก็ไม่ได้เปิดกว้าง พัฒนาการต่าง ๆ จึงต้องอาศัยภูมิปัญญาของตนเป็นหลัก ลักษณะสังคมญี่ปุ่นในยุคสมัยโบราณจึงเป็นไปในลักษณะที่ต้องคิดและสร้างด้วยตัวเอง เมื่อต้องรับเอาสิ่งต่าง ๆ เข้ามาจากภายนอก ก็เป็นไปในลักษณะที่นำเข้ามาแล้วต้องศึกษาและต่อยอดด้วยตัวของตัวเอง จึงทำให้วัฒนธรรมของญี่ปุ่นจึงมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง แม้ว่ารับต้นแบบมาจากที่อื่น แต่ก็ต่างไปจากต้นแบบที่รับมาก่อนข้างมากอย่างเห็นได้ชัด (รณรงค์ วงศ์โอบอ้อม, 2562, น. 102-109) ดังเห็นได้จากประวัติศาสตร์ของความเป็นชาติที่มีอารยธรรมที่รุ่งเรืองขึ้นจากการได้รับอิทธิพลจากภายนอกประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะจากจีน และนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนกลายเป็นลักษณะของญี่ปุ่นในที่สุด ดังกล่าวถึงคนญี่ปุ่นและชาติญี่ปุ่นว่าเป็นชาติที่มีความชำนาญในการเลียนแบบและรู้จักประยุกต์ให้เข้ากับ

ความต้องการของตน ความสำเร็จส่วนใหญ่ยกเว้นระยะแรก ๆ จึงเป็นการนำอารยธรรมของต่างชาติเข้ามา จากนั้นก็ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ (วิระชัย โชคมุกดา, 2556, น. 64) อีกทั้งในยุคสมัยตระกูลพู่จี้จะระทีนับเป็นยุคที่อำนาจความเจริญรุ่งเรืองอย่างของจีนค่อยเสื่อมลง และญี่ปุ่นได้เริ่มมีอักษรอันประกอบด้วยพยัญชนะ 47 ตัวใช้เป็นครั้งแรก การอาศัยฟังความคิดในศิลปะของจีนค่อยเสื่อมความนิยม ญี่ปุ่นได้ประดิษฐ์เครื่องนุ่งห่ม ที่เรียกว่า กิโมโน ขึ้นอย่างสวยงาม วิจิตรกรรมและหัตถกรรมก็เจริญขึ้นตามแบบของญี่ปุ่น เครื่องตกแต่งบ้านและเครื่องภาชนะก็คิดทำขึ้นตามที่ชอบใจ การเขียนภาพระบายสีและการแกะสลักก็ประดิษฐ์ตามใจชอบ รวมไปถึงการจัดสวน (ฮิโตะ โซโด และ เอลิซาเบธ ลี, 2561, น. 57) จากการศึกษาค่านิยมของญี่ปุ่นที่สะท้อน จากสุภาษิตกับคนญี่ปุ่นในสังคมปัจจุบันของ บาร์นี บุญทรง (2553, น. 49-52) ยังพบว่าคนญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการประยุกต์ การปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ให้นำมาใช้ได้จริงมากกว่าการสนใจเฉพาะตัวความรู้หรือทฤษฎี ดังปรากฏในหลายสุภาษิตของญี่ปุ่นที่แปลความได้ดังเช่น 1) การรู้เพียงทฤษฎีหรือวิธีการนั้นไม่อาจทำให้เกิดประโยชน์ได้จริง 2) คนที่มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีในหนังสือเพียงอย่างเดียวแต่นำมาปฏิบัติไม่ได้เพราะความรู้กับการปฏิบัติจริงนั้นไม่เหมือนกัน 3) เราควรลองทำและสัมผัสประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตัวเองจึงจะพัฒนาได้ดีกว่าให้คนอื่นสอนเรา และ 4) เราไม่ควรรับคำสอนจากคนอื่นเท่านั้น ถ้าหากเราไม่ค้นคว้าด้วยตัวเอง คิดด้วยตัวเอง ก็ไม่สามารถบรรลุความจริงได้ นอกจากนี้ยังมีสุภาษิตที่สะท้อนค่านิยมว่าคนเราควรศึกษาอดีตในฐานะเป็นต้นแบบของปัจจุบัน ดังเช่นสุภาษิตที่แปลความได้ว่าอดีตคือกระจกเงาของปัจจุบัน อันหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างของปัจจุบัน หรือสุภาษิตที่มีความหมายว่าจงศึกษาวิเคราะห์เรื่องในอดีต และหาความคิดเห็นหรือความรู้ใหม่จากสิ่งนั้น เป็นต้น

6. สรุปและข้อเสนอแนะ

ต้นแบบแนวคิดการจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศที่มีพื้นที่ของประเทศ 9,833,517 ตารางกิโลเมตร ขนาดเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับสี่ของโลก (The world factbook, 2024) ประกาศอิสรภาพรวมเป็นชาติเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2319 นับเป็นเวลา 248 ปี (Library of Congress, 2024) ของการก่อตั้งประเทศ และเป็นเวลา 96 ปี สำหรับการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติแห่งแรกของโลก ด้วยความกว้างใหญ่ไพศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีสภาพภูมิทัศน์ที่หลากหลาย ที่ National Park Service (2024b) จัดกลุ่มไว้ทั้งหมด 22 กลุ่ม อาทิ พื้นที่แผ่นดินที่เป็นท้องทะเลขนาดใหญ่มาก่อน ภูมิประเทศที่เป็นแอ่งและเทือกเขา สภาพภูมิประเทศเชิงเขา ที่ราบ และหุบเขาเป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่านในภูมิประเทศแบบภูเขาที่โดยทั่วไปจะล้อมรอบยอดเขาอันเป็นเอกลักษณ์ของประเทศ สภาพภูมิประเทศแบบแคนยอนเป็นหุบเขาลึกและแคบในเปลือกโลกที่เกิดจากการกัดเซาะเมื่อเวลาผ่านไป ป่าไม้ หุบเขา พื้นที่ชุ่มน้ำ ทะเลทราย เนินทราย ธารน้ำแข็ง ทะเลสาบ ภูเขาไฟ เป็นต้น และความต้องการปกป้องพื้นที่ที่กว้างว่างเปล่า (wilderness) ที่มีความสวยงามโดดเด่นเป็นธรรมชาติ จึงก่อให้เกิดการกำหนดขอบเขตของฐานทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่มากเพียงพอ (มากกว่า 10 ตารางกิโลเมตร) เป็นอาณาบริเวณของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพื่ออนุรักษ์พิทักษ์ไว้เป็นของประชาชนทั้งประเทศ อันยังผลต่อการกำหนดระบบการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติ ที่มีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมและคุณค่าของระบบอุทยานแห่งชาติโดยสมบูรณ์เพื่อความเพลิดเพลิน การศึกษา และแรงบันดาลใจของคนรุ่นนี้และรุ่นต่อ ๆ ไป รวมทั้งคนทั่วโลกอีกด้วย (National Park Service, 2017) อันเป็นระบบการบริหารอุทยานแห่งชาติภายในขอบเขตที่ชัดเจนของตนเองจัดสรรที่ดินของรัฐเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะในการจัดตั้งเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ สามารถกำหนดแผนการดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

ในขณะที่ประเทศญี่ปุ่นมีรากฐานการใช้ประโยชน์ที่ดินมาอย่างยาวนาน นับเป็นหมื่นปีก่อนคริสต์ศักราช ทำให้พื้นที่ดินของทั้งประเทศที่มีมากกว่าร้อยละ 70 ที่พื้นที่ภูเขาสูงถูกใช้ประโยชน์ทั้งในพื้นที่ราบจนถึงบริเวณภูเขาสูง การพัฒนาเกิดขึ้นโดยทั่วทั้งประเทศ ดังเห็นได้จากการพัฒนาอุโมงค์ถนน (road tunnel) ที่ส่วนใหญ่เป็นอุโมงค์เจาะลอดภูเขา มีจำนวนมากถึง 10,846 อุโมงค์ ยาวรวมกันทั้งหมดประมาณ 4,742 กิโลเมตร (Kusaka et al., 2023, p.108) แต่กลับปรากฏพบว่าประเทศญี่ปุ่นมีพื้นที่ป่าไม้คงเหลือถึงร้อยละ 67 ของพื้นที่ประเทศ สำหรับการบริหารอุทยานแห่งชาติก็ได้คิดค้นระบบที่เรียกว่า ชิอิคิเซ (Chiikisei) อันหมายถึง "การจัดการอุทยานแห่งชาติตามการแบ่งเขตและกฎระเบียบ" หรือ "อุทยานธรรมชาติที่มีการใช้งานหลากหลาย" อันเป็นแบบฉบับเฉพาะของประเทศญี่ปุ่นที่ต้องบริหารจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติที่มีทั้งพื้นที่ของรัฐและของเอกชนร่วมกัน โดยการพยายามที่จะช้อนทับเป้าหมายการอนุรักษ์ผ่านกฎระเบียบการใช้ที่ดิน

การบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่น ประเทศที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศพัฒนาแล้วเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ชื่อว่าเป็นต้นแบบของแนวคิดการจัดการอุทยานแห่งชาติของโลกนั้น ทำให้เห็นถึงแนวทางการประยุกต์หลักการมาใช้ให้เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคมของตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งนับเป็นอีกต้นแบบหนึ่งสำหรับการเรียนรู้ และสามารถนำมาปรับกระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อวางรากฐานการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติสำหรับประเทศไทยที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอันยาวนานคล้ายคลึงกัน เพื่อรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกที่รวดเร็วเพื่อมุ่งบรรลุเป้าหมายการเติบโตสีเขียวบนฐานวิถีชีวิตที่ยั่งยืนในอนาคตต่อไป โดยจุดเด่นของการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศญี่ปุ่นที่สำคัญคือ การให้ความสำคัญกับแบบแผนการดำรงชีวิตของประชาชนในชาติเป็นสำคัญ มุ่งเน้นการบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่นสูงทั้งการบูรณาการภารกิจด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคมขนส่ง การพัฒนาเศรษฐกิจ การรักษาการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบดั้งเดิมที่มีมาแต่ครั้งอดีตเพื่อรักษาคุณค่าของนิเวศวัฒนธรรมของพื้นที่ รวมตลอดจนการสร้างความรู้สึกรักผูกพันต่อทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่อันเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชาติที่ประชาชนหวงแหนและรักษาไว้

ขณะที่ประเทศไทย แม้นำแนวคิดการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติจากประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ แต่ด้วยบริบทความแตกต่างด้านระบบการเมืองการปกครอง การบริหารรัฐกิจ กฎหมาย แรงกดดันจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน สภาพเศรษฐกิจสังคม รวมตลอดจนแบบแผนวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน ทำให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้มีข้อจำกัดเป็นจำนวนมาก จนในหลายพื้นที่เกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องที่ดินป่าไม้และขอบเขตของการบริหารจัดการที่มีการคาบเกี่ยวเชิงพื้นที่ ซึ่งไม่สามารถดำเนินการในลักษณะการบูรณาการงานพัฒนาร่วมกันได้ อาจด้วยข้อจำกัดในด้านกฎหมายที่ให้อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งนอกจากบทบาทความร่วมมือของหน่วยงานแล้ว ยังเชื่อมโยงถึงการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้อย่างต่อเนื่อง และเป็นการยากยิ่งขึ้นที่นโยบายรัฐสามารถร่างเป้าหมายการคุ้มครองพื้นที่ป่าไม้ได้ถึงร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ กอปรกับยังส่งผลเสียต่อการลดทอนศักยภาพในการบริหารและพัฒนาพื้นที่ให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานการกระจายโอกาสให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะที่เป็นผลมาจากข้อค้นพบที่สำคัญ คือ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยต้องพลิกโฉมและปรับกระบวนการทัศน์ใหม่เพื่อเปิดรับและเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศไทยที่มีบริบทภูมิสังคมใกล้เคียงกัน แล้วนำมาประมวลทบทวนระบบการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของไทยที่ดำเนินงานมาร่วม 63 ปี นับตั้งแต่การตราพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2504 ซึ่งผ่านสภาพปัญหา ความขัดแย้งข้อจำกัดในการบริหารจัดการและการวางบทบาทของหน่วยงานรับผิดชอบแบบหน่วยเดียวเบ็ดเสร็จในตัวมาอย่าง

ยาวนาน รวมทั้งใช้เครื่องมือสนับสนุนการบริหารงานแบบยึดกฎหมายเป็นหลัก ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในการรับรู้ วางแผน และตัดสินใจบนฐานการจัดสรรและแบ่งปันประโยชน์ร่วม (benefit sharing) พร้อมทั้งนำบทเรียนที่ได้มาศึกษาและทำความเข้าใจในแนวทางและนำมาประยุกต์ปรับใช้ในการบริหารจัดการอุทยานแห่งชาติของประเทศไทยให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันแต่ไม่ไปส่งผลกระทบต่อความสามารถของคนในรุ่นอนาคตที่มีความต้องการเป็นของตัวเอง อันเป็นการบูรณาการอย่างหลากหลายเกี่ยวกับกิจกรรมมนุษย์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรับผิดชอบของมนุษย์ต่อธรรมชาติบนฐานเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปวางแผนและตัดสินใจทางด้านนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทภูมิสังคมของไทยอันเป็นแนวทางหลักการทรงงานแห่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ต่อไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- ดีพลัส ไกด์ ทีม. (2557). Best of Japan. ดีพลัส.
- ดีพลัส ไกด์ ทีม. (2559). Japan all-around เที่ยวญี่ปุ่นจากเหนือจรดใต้. ดีพลัส.
- ดีพลัส ไกด์ ทีม. (2560). UNSEEN & AMAZING JAPAN. ดีพลัส.
- ดวงธิดา ราเมศวร์. (2556). ประวัติอารยธรรมเอเชีย ญี่ปุ่น. แพรวธรรม.
- ธาวัลย์ อัมพวา และ อลงกต สุวรรณมณี. (2566). การจัดการเส้นทางท่องเที่ยวตามแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดปทุมธานี จังหวัดนครนายกจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดสระแก้ว. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*. 18 (1):49-60. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/tourismtaat/article/view/253390>.
- นรินทร์ ดำรงชัย. (2562). *ญี่ปุ่นยุคร่วมสมัย: สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บารนิ บุญทรง. (2553). *ค่านิยมของญี่ปุ่นที่สะท้อนจากสุภาษิตกับคนญี่ปุ่นในสังคมปัจจุบัน*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปกรณ์ ศิริประกอบ. (2565). *การบริหารจัดการภาครัฐญี่ปุ่น*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัลลภ อัครพัฒน์กำชัย, ญาณิศา เปื่อนพะยะ, เมธารัตน์ จันตะนี, วรปภา มหาสำราญ และ มรุต กลัดเจริญ. (2566). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวสัมผัสเสน่ห์วิถีชีวิตเมืองกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารรัชต์ภาคย์* 17 (50): 92-104. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/RJPJ/article/view/259211>.
- เมธา หริมเทพาธิป, ชัยโรจน์ นพเฉลิมโรจน์ และ วัชรารัตน์ สุนทรวนาเวศ ณ. (2566). ภูมิสังคม: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิจารณ์. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา* 6(2): 64-72.
- รณรงค์ วงศ์โอบอ้อม. (2562). *ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น*. พี เอ สี่ฟวิง.
- วีระชัย โชคมุกดา. (2556). *ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ฉบับสร้างชาติ*. ยิปซี.
- ศิริพร ดาบเพชร. (2556). *ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่: จากปลายสมัยโทกูงาวะถึงการสิ้นสุดจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น*. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า. (2560). *ญี่ปุ่นสมัยใหม่*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2559). *หลักการทรงงาน*. สำนักงานโครงการพระราชดำริ.
- อาภา เทียมสิงห์ (บรรณาธิการ). (2555). *ปราสาทญี่ปุ่น สูดยอผลงานสถาปัตยกรรมแห่งยุคคักคินา*. มาร์โกะโท (ไทยแลนด์).
- อิโซ ไชโต และ เอลิซาเบธ ลี. (2561). *พงศาวดารญี่ปุ่น*. (ยูปีเตอร์, ผู้แปล). ศรีปัญญา.
- Aberley, D. (1999). Interpreting bioregionalism: A story from many voices. In McGinnis, M. V. *Bioregionalism*. Routledge.
- Augustin, B. and Kubena, J. (2009). *Yellowstone National Park*. Marshall Cavendish Benchmark.
- Cagle, C. (2023). *The Complete Guide to National Park Signs*. <https://parksandtrips.com/the-complete-guide-to-national-park-signs/>

- Cascadia, Department of Bioregion. (2024). *Bioregion*. <https://cascadiabioregion.org/what-is-a-bioregion#:~:text=A%20bioregion%20is%20the%20smallest,%2C%20consumption%20and%20waste%20streams>
- Comay, L. B. (2022). *National Park System: Establishing New Units*. <https://sgp.fas.org/crs/misc/RS20158.pdf>
- Dilsaver, L. M. (2000). *America's National Park System: The Critical Documents*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Glotfelty, C. and Eve, Q. (2015). *The biosphere and the bioregion: essential writings of Peter Berg*. Routledge.
- Japanese Law Translation. (2014). *Natural Parks Act*. <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3060/en>
- Jones, T.E. and Kobayashi, A. (2021). Japan's National Parks: Trends in Administration and Nature-Based Tourism. In: Jones T.E., Bui H.T. and Apollo M. (eds). *Nature-Based Tourism in Asia's Mountainous Protected Areas*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-76833-1_3
- Kusaka, A., Isago, N. and Kawata, K. (2023). *Practical countermeasures for road tunnels against collapse of lining caused by earthquake*. Doi: 10.1201/9781003348030-14.
- Library of Congress. (2024). *U.S. History Primary Source Timeline; Revolutionary War: Northern Front, 1775-1777*. <https://www.loc.gov/classroom-materials/united-states-history-primary-source-timeline/american-revolution-1763-1783/revolutionary-war-northern-front-1775-1777/>
- Louis, C. C. (1932). *Early History of Yellowstone National Park and Its Relation to National Park Policies*. United States Government Printing Office.
- Ministry of the Environment. (2022). *National Park of Japan: Definition of National Parks*. <https://www.env.go.jp/en/nature/nps/park/about/index.html>
- Ministry of the Environment. (2023). *Nature & Parks: Nature Conservation in Japan-Section 5*. <https://www.env.go.jp/en/nature/npr/ncj/section5.html>
- Ministry of the Environment. (2024). *National Park of Japan: Staff and Initiatives*. <https://www.env.go.jp/en/nature/nps/park/workers/index.html>
- Ministry of the Environment. (2024a). *Natural Park Systems in Japan*. https://www.env.go.jp/search/search_result.html?cx=003400915082829768606%3Awiib6pxwlwc&ie=UTF-8&q=Natural+Park+system&sa=+
- National Park Service. (1962). *First World Conference on National Parks*. https://www.nps.gov/parkhistory/online_books/nps/first_world.pdf

- National Park Service. (2017). *Our Mission, Role and Purpose*. [https://www.nps.gov/orgs/1955/our-mission-and-role.htm#:~:text=The%20National %20Park%20 Service%20is,of%20 this%20 and%20future%20generations.](https://www.nps.gov/orgs/1955/our-mission-and-role.htm#:~:text=The%20National%20Park%20Service%20is,of%20this%20and%20future%20generations.)
- National Park Service. (2023). *Signs*. <https://www.nps.gov/subjects/hfc/signs.htm>
- National Park Service. (2024a). *Criteria for New National Parks*. <http://npshistory.com/brochures/criteria-parklands-2005.pdf>
- National Park Service. (2024b). *Great American Landscapes*. <https://www.nps.gov/learnandexplore/great-american-landscapes.htm>
- National Parks of Japan. (2022). *Discover National Parks Story*. <https://www.japan.travel/national-parks/discover/national-park-story/#:~:text=The%20history%20of%20Japan's%20national,became%20Japan's%20first%20national%20parks.>
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2017). *The Governance of Land Use: Country fact sheet Japan*. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.oecd.org/regional/regional-policy/land-use-Japan.pdf>
- Pigram, J. J. and John M. J. (2005). *Outdoor Recreation Management*. The Taylor & Francis Group
- Sellars, R. W. (1997). *Preserving Nature in the National Parks*. Yale University.
- Shoji, Y., Kim, H., Kubo, T., Tsuge, T., Aikoh, T. and Kuriyama, K. (2021). Understanding preferences for pricing policies in Japan's national parks using the best-worst scaling method. *Journal for Nature Conservation* 60: 125954. <https://doi.org/10.1016/j.jnc.2021.125954>
- Tanaka, T. and Takashina, N. (2023). Governance paradox: implications from Japan's national parks for managing complex protected areas. *Sustainability Science* 18:1995–2007.
- The world factbook. (2024). *Country Comparisons; Area*. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/area/country-comparison/>
- Vaughn, J. and Hanna J. C. (2013). *Philanthropy and the National Park Service*. Palgrave Macmillan.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Affiliation: Faculty of Forestry, Kasetsart University

Corresponding email: fforkcr@ku.ac.th

Received: 2024/02/18

Revised: 2024/04/18

Accepted: 2024/04/25